

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๙

แปล มครเป็นไทย

๑. แต่อาจารย์ทั้งหลาย ไม่ยอมรับคำของอาจารย์พวกอื่นเหล่านั้น เพราะในอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า คตินิมิต ย่อมมาสู่คลองในมโนทวาร และท่านไม่ได้แสดงปฏิสนธิที่เป็นไปในปัจจุทวาร อันมีคตินิมิตนั้นเป็น อารมณ์ และเพราะในมูลฎีกา ท่านกล่าวเน้นลงไปว่า วรรณายตนะ(รูปารมณฺ์) อันกำลังแห่งกรรมให้ปรากฏ ย่อมถึงความเป็นอารมณ์ในมโนทวารเท่านั้น เหมือน (รูปารมณฺ์) ของคนผู้ฝันเห็น และของคนผู้มีทิพยจักขุ ฯ

ในคำว่า **ปัจจุปนฺนญจ** นี้ มีคำท้วงว่า คตินิมิตมีอารมณ์เป็นปัจจุบัน ย่อมถูกก่อน ส่วนกรรมนิमितที่เป็นเหตุแห่งกรรมอันให้เกิดปฏิสนธิเท่านั้น ท่านประสงค์เอาแล้ว เพราะฉะนั้น ความที่กรรมนิमितนั้น อันขณะทีใกล้เคียง ต่อจิตรับมา เป็นปัจจุบันจะมีได้อย่างไร ฯ จริงอยู่ กรรมกล่าวคือขณะอันใกล้เคียง ต่อจิต ยังอารมณ์ให้เกิดขึ้นได้ (แต่) กรรมนั้นแล ไม่ยังปฏิสนธิให้เกิด เพราะไม่มีความเป็นกรรมที่ตนสั่งสม และเพราะความเป็นกรรมอันค้นหาไม่ ยินดีแล้ว ฯ แท้จริง กรรมที่ได้เอาเสวนะซ้ำๆ เท่านั้น จึงชักปฏิสนธิมาได้ ตามพระบาลีว่า เพราะความเป็นกรรมอันสัตว์ทำแล้ว เพราะความเป็นกรรม อันสัตว์สั่งสมแล้ว ฯ ก็แล กรรมที่สัตว์ทำแล้วและสั่งสมแล้ว อันค้นหายินดี แล้วเท่านั้น จึงยังวิบากให้สำเร็จได้ เพราะในปฏิสัมภิตามรรค พระสารีบุตร เถระกล่าวสาเหตุปฏิสนธิ แม้เพราะปัจจัยแห่งเหตุ ๒ อย่าง ในนิกัณติขณะ ฯ ท้วงว่า ก็ขณะที่ใกล้เคียงต่อจิต อันเป็นไปอยู่ในกาลนั้น คุณในวิถีที่เสมอด้วย ปฏิสนธิ พึงเป็นขณะที่ได้เอาเสวนะซ้ำๆ อย่างไร (คือไม่ได้) และขณะที่ใกล้เคียง ต่อจิตเหล่านั้น ถูกค้นหาแต่ต้องในกาลนั้นได้อย่างไร ฯ อีกอย่างหนึ่ง พระอรรถกถาจารย์ กล่าวไว้ในอรรถกถาว่า กรรมนิमितที่เป็นปัจจุบัน เป็นอารมณ์แห่งขณะที่เป็นไปในทวาร ๕ ซึ่งเป็นไปใกล้เคียงต่อจิต แต่กรรมที่เป็นไปในทวาร ๕ ไม่ยังปฏิสนธิให้เกิด เพราะมีความอ่อนแรงรอบด้าน ฯ

เฉลยว่า คำที่ท่านกล่าวนั้น เป็นความจริง แต่พระอนุรุทธาจารย์ กล่าวอภยธรรมมีสี่เป็นต้น อันเป็นปัจจุบันแม้ที่ชวณะใกล้ต่อจตุริรับมา ซึ่งตกไปในสันตติเดียวกันกับกรรมนิมิตนั้น โดยความเป็นกรรมนิมิต เพราะสี่เป็นต้นนั้น เหมือนกันกับกรรมนิมิต ที่เป็นอภยธรรมของชวณะ อันเป็นไปในมโนทวาร ซึ่งสามารถยังปฏิสนธิให้เกิดได้ ที่ปรารภสี่เป็นต้นในดอกไม้นั้น เป็นไปในส่วนเบื้องต้นแต่วิถีที่ใกล้ต่อจตุริ เพราะความตายเกิดขึ้นในเมื่อดอกไม้เป็นต้น อันญาติเป็นต้นเข้าไปตั้งไว้ ตั้งอยู่พร้อมแล้วนั้นแล ฯ ก็เพราะทำอธิบายอย่างนี้ พระอานันทาจารย์ จึงกล่าวไว้ว่า กรรมนิมิตอันเป็นปัจจุบัน ซึ่งมาสู่คลอง (ปรากฏ) ในปัญจทวาร พึงเห็นว่า เกิดขึ้นในสันตติแห่งอภยธรรมของกรรมที่ทำในเวลาใกล้ตาย กรรมนิมิตนั้นพึงเห็นว่า เป็นเช่นเดียวกันกับอภยธรรมของกรรมตามที่กล่าวแล้ว ฯ

๒. บทว่า ยถารหํ ได้แก่ โดยสมควรแก่(อรูป)ปฏิสนธิดวงที่ ๒ ที่ ๔ ที่ ๑ และที่ ๓ ฯ อรูปปฏิสนธิ เว้นอรูปเบื้องต้น ย่อมมีต่อจากอรูปจตุริ เพราะอรูปพรหมชั้นสูงๆ ไม่สนใจกรรมที่เป็นไปใน (อรูป) ชั้นต่ำ ฯ แต่ติเหตุกปฏิสนธิในกามภพ ซึ่งเป็นวิบากของอุปจารณานั้น ย่อมมีได้ เพราะความที่อุปจารณาน เป็นกุศลกรรมมีกำลัง ฯ ทุกเหตุกปฏิสนธิและติเหตุกปฏิสนธิ เว้นอเหตุกปฏิสนธิ พึงมีต่อจากรูปาวจรจตุริ โดยอานุภาพแห่งอุปจารณานั้นเอง ฯ ปฏิสนธิมือเหตุกปฏิสนธิเป็นต้น ที่นับเนื่องในกามภพ รูปภพ และอรูปภพ ทั้งหมดนั้นแล พึงมีต่อจากจตุริจิต อันเป็นติเหตุกกามาวจร ตามสมควร ฯ ปฏิสนธิมีติเหตุกปฏิสนธิเป็นต้น นอกจากนี้ พึงมีต่อจากทุกเหตุกจตุริจิต และอเหตุกจตุริจิตในกามภพเท่านั้น ฯ

(จำเดิม) แต่ลำดับแห่งความดับไปแห่งปฏิสนธิจิต ชื่อว่า แต่ลำดับแห่งความดับไปแห่งปฏิสนธิ ฯ สองบทว่า ตทเว จิตฺตํ ความว่า จิต ชื่อว่า นั้นเอง เพราะถึงโวหารว่า ปฏิสนธิจิตนั้น ย่อมเป็นไป เพราะความที่ภวังคจิตเป็นจิตเหมือนกันกับปฏิสนธิจิตนั้น เหมือนอย่างในประโยคที่ว่า โอสถเหล่านี้ นั้นนั่นเอง ฯ สองบทว่า อสตี วิถีจิตฺตูปปาเท เชื่อมความว่า เมื่อความเกิดขึ้น

แห่งวิถิจิตในระหว่างๆ ไม่มี จิตนั่นเอง เป็นจุดิจิต คับไป ฯ อธิบายว่า ปฏิสนธิจิต
เป็นต้น ย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนไป จนกว่าจะตัดขาดมูลเหตุของวัฏฏะ ฯ

โยชนาว่า ปฏิสนธิจิต ๑ ภวังคจิต ๑ วิถิจิต ๑ ย่อมหมุนเวียนไป
ในภพนี้ ฉันทใด ความสืบท่อแห่งจิตนี้มีอาทิอย่างนี้ว่า ปฏิสนธิจิต ภวังคจิต
ย่อมหมุนเวียนไปในภพอื่นอีก ฉันทนั้น ฯ
